

VÄLISKOMISJONI ESIMEHE MARKO MIHKELSONI KÕNE
VÄLISPOLIITIKA ARUTELUL RIIGIKOGUS 09.02.2017

Lugupeetud Riigikogu esimees,
austatud välisminister,
head kolleegid!

Viimase aasta jooksul on rahvusvaheliste väljaannete ajakirjanikud minult korduvalt küsinud: kas Eesti kardab oma tuleviku pärast? Kas meie inimesed on hirmul sõja ees ning kas me usume liitlaste abisse? Vastus siin on lihtne - kes kardab, see kannatab ja lõpuks kaotab.

Paavst Johannes Paulus II ütles 1979. aasta juunis Varssavis peetud ajaloolisel missal kuulsad ja totalitaarset süsteemi lammutavad sõnad – Ärge kartke! Sajad tuhanded poolakad kandsid toona selle sõnumi laiali oma kodudesse ja perekondadesse. Sellest sai alguse vabanemislaine, mis purustas Berliini müüri ja andis uue lootuse ikestatud rahvastele. Ka Eestile. Me vabanesime. Selleks, et mitte kunagi enam karta ja kaotada oma vabadust.

Narva on Birmingham on Seattle on Napoli on Varna on Gaziantep. Kui häda tabab üht, tabab ta kõiki. Nii oleme NATOd kokku leppinud. Lääneriikide edukaim kaitseliit NATO suutis veerand sajandit tagasi murda Nõukogude Liidu maailmavallutuslikud plaanid ning tagada vabade riikide kindla püsijäämise. Miks peaks see teisiti olema täna?

Vabadus on väärtus, mida meie siin Eestis teame paremini kui paljud vabadusest rääkijad. Me teame, kui lihtne on vabadust kaotada ja kui kõrge on selle kaotuse hind. Seepärast ei heiduta meid ka täna need küsimused Eesti tulevikust. Me oleme kindlad, et oma vabadust ei loovuta me enam kunagi.

Head kolleegid,

Meie maailm ei ole enam see, mis ta oli aasta tagasi. Ja aasta pärast ei ole ta enam see, mis ta on täna. Murdumised on ilmsed, kahjuks ka meile harjumuspärasest maailmakorraldusest. Küsimus on selles, kas meile nii oluline läänemaailma ühtsus ja koosmeel kannatavad välja üha kasvava nii sisemise kui välise stressi.

Ajaloolane Robert Kagan kirjutas hiljuti, et “kui minevik on mingigi teenäitaja, siis järgmised neli aastat saavad olema kriitiliseks murdepunktiks.” Kagani meelest sõltub täna Teise maailmasõjajärgse liberaalse maailmakorra tulevik sellest, kas USA uuel administratsioonil on olemas tahe ja suutlikkus olla vaba maailma liidrirollis või mitte.

Tegelikult peaks Kagani analüüsi laiendama ka nende arengutega, mis toimuvad läänemaailma Euroopa tiival. Brexitist alguse saanud Euroopa Liidu kestlikkuse test pannakse tõsiselt proovile lähenevatel valimistel Hollandis, Prantsusmaal, Saksamaal, Tšehhis ja võib olla ka Itaalias.

Esimest korda ajaloos on täna rahva käes selline võim, mis on pannud tõsiselt proovile demokraatlike riikide senise toimehoolduse ja vastupidavuse. Pean siin eeskätt silmas

inimeste rahulolematuse tõusu seoses heaolu kasvu pidurdumise, ebavõrdsuse laienemise ning liidrite suutmatusega lahendada probleeme nagu näiteks rändekriis. Kõige selle tulemuseks on usalduse langus võimulolijate ning mis veelgi ohtlikum, demokraatlike institutsioonide suhtes.

Mitte kunagi varem pole demokraatlike riikide poliitika selle kõige laiemas tähenduses tõmmatud nii laiali ja lagedale harjumuspärasest mugavustsoonist. Kuigi paljud otsused langevad jätkuvalt kulisside taga, on inimestel eriti sotsiaalmeedia näol tekkinud erakordne võimalus kiirelt ja vahetult vastustada valitsejate rumalust või olulisteks peetavate küsimuste eiramist. See on muidugi süstinud innukust nendele, kelle meelest on probleemidele olemas lihtsad lahendused millegi või kellegi keelamise või piiramise näol.

Sotsiaalmeedia mõju on juba mitmed riigid oma sisemiste valikute tegemisel tunnetada saanud. Araabia kevade sündmused poleks 2011. aastal ilma sotsiaalmeediata kaugeltki sellist ulatust võtnud. Ka nii Brexiti toetajate kui Donald Trumpi edu on seletatav eeskätt just sotsiaalmeedia ulatuse ja mõjuga, mida täna ei suuda veel keegi lõpuni lahti seletada.

Samas on just sotsiaalmeedia loonud suurepärase võimaluse massiteadvusesse sekkumiseks nendele, kelle jaoks tõe ja vale vahel pole piire ning meie igapäevaelu mõjutav narratiiv ei pea põhinema faktidel. Pole siis imestada, et viimase aja populaarsemaks mõisteks on kujunenud “tõejärgne maailm“.

Kui tõde on lihtsalt väänatav ja see näib demokraatlikes ühiskondades olevat kahjuks üha rohkem talutav, siis kuidas me suudame edaspidi kaitsta neid alustalasid, mis on hoidnud läänemaailma viimased kümnendid ühtse ja kaitstuna.

Natsionalistlikud ja proteksionistlikud tendentsid reaktsioonina globaliseerumisele võivad anda ajutist leevendust ja pakkuda poliitikutele valimistel võiduvõimalusi, kuid ei vasta lääneriikide tegelikele rahvuslikele huvidele ning rahu ja stabiilsuse tagamisele liberaalse maailmakorra kaudu. Enesesse tõmbumine ja 19. sajandile harjumusliku jõudude tasakaalu ning mõjuväljade poliitika juurde naasmine oleks üksikisiku vabadust hindavale läänemaailmale hukatuslik.

Eesti kui vaba maailma piiril asuv väikeriik satuks selliste arengute juures väga keerulisse olukorda. Seetõttu on meie välispoliitika keskteljeks olnud ja on ka praegu sarnaseid väärtusi ning vabadusi hindavate riikide võimalikult tihe koostöö ning ohte heidutav liitlassuhe.

President Lennart Meri on öelnud, et “rahvusvaheline õigus on väikeriigi tuumapomm”. Selles peegeldub muidugi tugev annus idealismi, kuid rahvusvahelisel õigusel ja kokkulepetel põhinev maailmakorraldus on meie rahvuslikes huvides oleva väärtuspõhise välispoliitika nurgakiviks.

Ajaloost teame, et miski pole püsiv ja näiliselt isegi kõige kindlamad liidud võivad laguneda. Eriti siis, kui kaob solidaarsus ja valmisolek teineteist ühiste ohtude eest kaitsta. Nii Euroopa Liit kui NATO on olnud mitte üksnes Eestile, vaid kogu läänemaailmale turvalise ja areneva elukeskkonna tagajateks.

Viimasel ajal pole kahjuks haruldased siiski ka need mõttearendused, kus seatakse üles tõsiselt küsimus ühe või teise organisatsiooni jätkusuutlikkusest. Euroopa Liidul seisab ees eriti raske aasta, kuna esimest korda on suurvalimistel tõusmas võimalus ühise Euroopa idee haprustest.

Eestil on saatuse tahtel aasta teisel poolel mängida peaosa Euroopa Liidu eesistujana erinevuste ühendaja vastutusrikkas rollis. Eesistumise välis- ja julgeolekupoliitilises mõõtmes on kindlasti Eesti huvides käsitleda kõiki meie ühendust ohustavaid arenguid nii idas kui lõunas.

Meie välisministeeriumi reageering 29. jaanuaril alanud sõjalisele eskalatsioonile Ukrainas oli liiga aeglane ja tuli alles pärast seda, kui väliskomisjon juhtis teemale läinud reedel, 3. veebruaril tähelepanu. Eesistumine Euroopa Liidus ei tohiks kindlasti olla argumendiks lõtkude lubamisel meie välispoliitiliste seisukohtade kujundamisel.

Sama oluliseks tuleb pidada läänemaailma koostoimet, sealhulgas ka USA ja Euroopa Liidu suhteid. On ilmne, et lahendused paljudele probleemidele Venemaa agressiivsest käitumisest kuni rahvusvahelise terrorismi tõrjumiseni peituvad lääneriikide suutlikkuses omavahel ühispoliitikates kokku leppida.

Head kolleegid,

Eelnevat silmas pidades on Riigikogu väliskomisjon seadnud sellel aastal oma töö eesmärgiks kujundada erakondade vahel ühiseid välispoliitilisi seisukohti ning aidata kõigiti kaasa nendele Eesti välispoliitikas tehtavatele sammudele, mis tugevdaksid murenema kippuvat ühtsust meie läänemaailma sõprade seas ning samas tugevdaksid Eesti positsiooni rahvusvahelises riikidevahelises konkurentsisis.

Väliskomisjoni töö prioriteedid on seega Eesti julgeolek ning väliskaubandus. Esimese teema puhul jälgib komisjon regulaarselt nii regionaalses kui globaalses julgeolekupildis toimuvat. Selleks saab komisjon regulaarselt luurebriifinguid ning reageerib aktuaalselt tõusetuvatele küsimustele vastavasisuliselt kuulamisi korraldades.

Eraldi võtame sellel kevadistungjärgul pikema kuulamiste seeria kaudu luubi alla riigi välis- ja julgeolekupoliitikat puudutava strateegilise kommunikatsiooni. See on väga oluline valdkond, kus aastaid on pigem elatud soovmõtlemises ning vähem reaalse tegude maailmas.

Teine prioriteetne suund – väliskaubanduspoliitika, on olnud aastaid väliskomisjoni tähelepanu all. Mäletatavasti koostas komisjon juba 2012. aastal Aasia strateegia raporti, mille üheks eesmärgiks oli laiendada Eesti ekspordisuunitlust maailmamajanduse ühe olulise kasvumootori suunas.

Sellel aastal võtame kogu teema uuesti ette, keskendudes nii valitsuse tegevusele väliskaubanduse edendamisel, Eesti tuntuse kasvatamisel kui ka ettevõtjate ootustele ekspordivõimekuse suurendamisel eriti piirkondades, kus turule pääsemine eeldab ka riigi tuge.

Esimese kuulamise väliskaubanduse temadel korraldasime juba selle nädala esmaspäeval, kui peateemaks oli Pärsia lahe piirkonna väljavaated meie

ettevõtlussektoritele. Muuhulgas tuleb valitsusel õige pea otsustada, kas osaleda 2020. aasta maailmanäitusel Dubais või mitte. Otsust tehes tuleb silmas pidada nii maailmanäituste varasemat kogemust, regiooni uudsust, ettevõtjate huvi ning Eesti pikemaajalist huvi mitte üksnes Araabia Ühendemiraatide, vaid kõigi Laheriikide suunal.

Loodetavasti jõuab juba lähemal ajal meie komisjoni Eesti välis- ja julgeolekupoliitika aluste uuendatud versioon, millega alustas tööd eelmine koalitsioon. Hea tava kohaselt töötame parlamendis seda menetledes koostöös riigikaitsekomisjoniga.

Väliskomisjon ootab lähinädalatel välisministrilt ülevaadet meie välisteenistuse tugevdamise kavast. See on eriti oluline ajal, kui meie diplomaatide töö on kujunenud sõna otseses mõttes Eesti heaolu ja turvalisuse kaitse eesliiniks. Välisteenistuse tugevdamine eeldab välisteenistuseseaduse põhjalikku ülevaatamist, mille eesmärgiks peaks olema uue dünaamika ning avatuse tekitamine.

Tavakohaselt on väliskomisjoni töö keskmes ka välissuhtlus kolleegidega teistest parlamentidest. Selle aasta esimese välisvisiidi tegi väliskomisjoni delegatsioon eelmisel nädalal Türgi Vabariiki, et paremini mõista meile olulise NATO liitlase sisemisi arenguid, edendada kahepoolseid suhteid ning kogeda Süüria sõjast lähtuva põgenikekriisi tegelikku ulatust.

Eeloleval aastal oleme plaanimas veel mitmeid välisvisiite ning oleme valmis võõrustama oma kolleege, sealhulgas traditsiooniliselt Soome parlamendi väliskomisjoni delegatsiooni.

Väliskomisjonil on tihe koostöö nii Riigikogu välisdelegatsioonide kui parlamendirühmadega. Jaanuaris tegid kõik välisdelegatsioonid komisjonile oma tegevuse ülevaadet. Eilsest aga käivitasime uuesti parlamendirühmade esimeeste regulaarsed kohtumised, mis aitavad paremini koordineerida 55 erineva ühenduse tööd.

Alanud aastal on eriti vastutusrikas roll mängida meie delegatsioonil Balti Assamblees, kelle vedada on kolme riigi koostöö. Ühised huvid nii majanduse kui julgeoleku vallas on muutnud Balti koostöö taas tähtsamaks ning loodetavasti aitab meie saadikute tegevus siin kaasa nii kriitiliselt tähtsa ühismeele tugevdamisele.

Tähelepanu jagub aga ka teistele delegatsioonidele. NATO parlamentaarse assamblee Eesti delegatsioon võõrustab juba järgmisel kuul assamblee poliitikakomitee külasterühma.

Head kolleegid,

Käesoleval aastal seisab väliskomisjonil kahasse riigikaitsekomisjoniga ees vastutusrikas ülesanne korraldada meie eesistumise ajal septembri algul Euroopa Liidu rahvusparlamentide ja Euroopa Parlamendi delegatsioonide välis- ja julgeolekupoliitika konverents.

Juba praegu oleme alustanud sisuliste ettevalmistustega. Meie eesmärgiks on anda sellele foorumile uus hingamine, keskendudes eeskätt teemapõhiste aruteludele kõige

Võrrelda esitusega! Mitte avaldada enne esitamist!

aktuaalsemates küsimustes. Pole kahtlust, et seitsme kuu pärast on maailmas pilt sama kirev või kirevamgi kui täna. Seega teemadest puudu ei tule.

Konverentsi paremaks läbiviimiseks teeme eelnevalt koostööd nii troika partnerite Malta ja Bulgaariaga, teiste liikmesriikide kui Euroopa Parlamendi väliskomisjoniga. Euroopa parlamendisaadikutel on täna mängida eriti oluline roll Euroopa Liidu tulevikku silmas pidades, sest just nende vahetu töö valijatega peab tagama ühise Euroopa idee jätkusuutlikkuse.

Ma olen enam kui kindel, et Eesti tervikuna ja Riigikogu sealhulgas õnnestuvad Euroopa Liidu eesistumise ürituste korraldamisel ning kogu ühenduse vedamisel keerulistel aegadel. Selleks soovin nii valitsusele, Riigikogu liikmetele kui meie headele abilistele siin majas jõudu ja innukust.

Tänan tähelepanu eest!